

О. О. Сурілова

МІЖНАРОДНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ЗЛОЧИН ЕКОЦИДУ

Постановка проблеми. Серед найактуальніших проблем сучасності, одне з провідних місць займає порушення стану екологічних систем – їх забруднення, виснаження, спотворення екологічного балансу. Проблема набула глобального характеру та вимагає адекватної відповіді, яку відчайдушно намагається знайти світове співтовариство. Зміна міжнародного правопорядку стає неминучою. Зокрема, актуалізується проблема створення дієвого міжнародно-правового механізму охорони навколишнього середовища. Як слушно зауважує Дж. Мартін, потрібен масштабний перехід від хаосу та небезпек до сталого суспільства і для цього слід створити порядок денний, що спричинить цей перехід [1]. Одним з елементів програми переходу є посилення відповідальності за діяльність, яка негативно впливає на стан довкілля.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі аспекти теми розглядалися як вітчизняними правниками – С.М. Мохончуком, С.П. Кучевською, Т. Садовою, Я. О. Триньовою, О. М. Шуміло, В.О. Уколовою, Ю.А. Турловою, так і зарубіжними фахівцями- А. В. Галстоном, Р. Фальком, К. Макинтош, Р. Роджесом, Ф. Д. Сэндсом, Б, Черифом. Їх доробок стосувався юрисдикції Міжнародного кримінального Суду щодо злочинів проти глобальної екологічної безпеки, дослідження категорії «екоцид», підстав притягнення до відповідальності за скоєння екоциду. Однак проблема не втратила актуальності у зв'язку із триваючими масштабними негативними змінами екосистем та порушеннями рівноваги природних процесів, які загрожують глобальній екологічній безпеці, що свідчить про неефективність існуючих міжнародно- правових механізмів її забезпечення. Визнання злочину екоциду міжнародним злочином здатне змінити ситуацію на кращу.

Метою статті є дослідження злочину екоциду, генезису цієї категорії, ознак, місця в системі міжнародних злочинів.

Виклад основного матеріалу Статут міжнародного кримінального суду передбачає відповідальність за воєнні злочини – умисне вчинення нападу, коли відомо, що такий напад стане причиною великого, довгострокового та серйозного збитку навколишньому природному середовищу, який буде явно несумісний з конкретною та і безпосередньо очікуваною загальною військовою перевагою [2].

Ст. 55 Додаткового протоколу I до Женевських конвенцій, що стосується захисту жертв міжнародних озброєних конфліктів, «Захист природного середовища» проголошує, що при веденні воєнних дій має бути виявлена турбота про захист природного середовища від широкої, довготривалої і серйозної шкоди. Такий захист включає заборону використання методів або засобів ведення війни, що мають на меті завдати або, як можна очікувати, завдають такої шкоди природному середовищу й тим самим завдають шкоди здоров'ю або виживанню населення [3]. Зазначимо, що все це охоплює окремі випадки спричинення шкоди довік під час збройних конфліктів та не є ефективним. Недивно, що наразі актуалізувалася ідея розширення кола міжнародних злочинів за рахунок віднесення до таких злочинів «екоцид». Ідея не є новою. Її поява пов'язана з усвідомленням наслідків війни в Індокитаї 1964-1975 р.р. У зв'язку з цим слід погодитися з О. Буткевич, яка зазначає, що виокремлюючи новий етап у розвитку міжнародного права, вчені змушені шукати фактори формування того нового в міжнародному праві, що дійсно свідчить про якісно інший період в його історії, чітко визначивши, які чинники, факти і процеси є свідченням початку нового періоду в його розвитку, а які є значними історичними подіями, що, втім, не започатковують собою нового історичного типу цього права [4].

Війна в Індокитаї є саме тією подією, яка започаткувала новий етап розвитку міжнародного права навколишнього середовища та надихнула професора Артура В. Галстона на розробку принципово нового механізму захисту довкілля під час збройних конфліктів. Термін екоцид був вперше запропонований фахівцем у 1970 р. у доповіді на конференції «Війна та національна відповідальність». Екоцид як термін позначав різні заходи спустошення та руйнування, які спрямовані на пошкодження або руйнування екології географічних районів та спричинення шкоди життю людей, тварин та рослин У 1972 р. прем'єр-міністр Швеції Улоф Пальме у своїй вступній промові на Стокгольмській конференції ООН з навколишнього середовища підтримав ідею та назвав «екоцидом» події, що відбувалися під час війни у В'єтнамі [5]. Проте в офіційному підсумковому документі Стокгольмської конференції не було згадки про екоцид.

Ідея була розвинута професором Р. Фальком, який не тільки сформулював поняття «екоцид», але й запропонував прийняти Міжнародну конвенцію про злочин екоциду. У ст. II Проекту проголошувалося, що екоцид означає будь-які з таких дій, вчинених з метою руйнування або знищення, повністю або частково, екосистеми людини: (а) використання зброї масового знищення, ядерної, бактеріологічної, хімічної чи іншої; б) використання хімічних гербіцидів для дефоліації та вирубування природних лісів у військових цілях; (с) використання бомб і артилерії в такій кількості, щільності або розмірі, щоб погіршити якість ґрунту або збільшити ймовірність захворювань, небезпечних для людей, тварин або сільськогосподарських культур; (d) використання бульдозерного обладнання для знищення великих масивів лісу або посівних угідь у військових цілях; (е) використання методів, призначених для збільшення або зменшення кількості опадів або іншої зміни погоди як зброї війни; (f) насильницьке вилучення людей або тварин з їх звичних місць проживання для прискорення досягнення вій-

ськових або промислових цілей [6]. Конвенція не була прийнята, але сама ідея не була забута. Зазначимо, що вадою запропонованого проекту є те, що екоцид характеризувався як суто військовий злочин, хоча такі дії являють небезпеку і у мирний час.

Згодом розглядалася пропозиція щодо включення екоциду до Римського статуту Міжнародного кримінального суду (МКС) поряд з міжнародними злочинами (геноциду, злочинами проти людства, військовими злочинами), але також не отримала підтримки [7].

У 2016 році руйнування довкілля, передусім кліматичні зміни змусили МКС зробити заяву, що він братиме до уваги злочини, пов'язані з «руйнуванням довкілля», «експлуатацією природних ресурсів», «незаконним відчуженням» землі, тощо в контексті злочинів проти людяності. У цьому контексті, слід вказати на ст. 7 Римського статуту «Злочини проти людяності» до яких, зокрема відноситься винищення коли воно відбувається в рамках широкомасштабного або систематичного нападу на будь-яких цивільних осіб, якщо такий напад здійснюється свідомо. На нашу думку «Винищення» охоплює погіршення якості навколишнього природного середовища та перетворення його на небезпечне, тобто таке, що створює реальні загрози життєво важливим інтересам людини, зумовлених антропогенними чи природними чинниками та означає навмисне створення умов життя, розрахованих на те, щоб знищити частину населення [8]. Такий підхід не сприятиме вирішенню проблеми, оскільки базується на застарілому антропоцентричному підході та не бере до уваги власну цінність природи, частиною якої постає людство [9]. Надання міжнародному праву екоцентричної спрямованості означає визнання пріоритету екологічних інтересів над економічними, що цілком відповідає вимозі екологізації правового і господарського механізму, яка визнається в сучасності основною тенденцією суспільного та економічного розвитку [11].

Інтенсифікація роботи в цьому напрямку на міжнародному рівні пов'язана з ініціативою острівних держав Вануату, Мальдів та Самоа, які у 2019 р. закликали Асамблею держав-учасниць МКС визнати злочин екоциду [12].

Прорив відбувся у листопаді 2020 року коли фондом «Стоп екоцид» була створена незалежна експертна група з правового визначення екоциду [13] у складі дванадцяти фахівців з кримінального, екологічного та кліматичного права з усього світу. Результатом роботи незалежної групи стала підготовка пропозиції щодо визначення злочину «екоциду» [14]. Він базуватиметься на існуючому військовому злочині, відображаючи при цьому той факт, що на сьогоднішній день серйозна екологічна шкода завдається і в мирний час. Досягнення домовленості про злочин екоциду покращить захист навколишнього середовища та створить ефективну правову базу для нашого спільного майбутнього на спільній планеті.

Комісія рекомендувала додати новий підпункт (e) до статті 5, параграфу 1 Римського статуту. Статтю 5 пропонується формулювати таким чином:

Юрисдикція Суду обмежується серйозними злочинами, що викликають занепокоєння всього світового співтовариства. У відповідності до Статуту Суд має юрисдикцію щодо таких злочинів:

а) злочин геноциду; б) злочини проти людяності; с) воєнні злочини; д) злочини агресії; е) злочин екоциду.

Також експертна група запропонувала доповнити Статут Міжнародного кримінального суду статтею 8 ter, де надала поняття екоциду: «Екоцид» означає незаконні або безглузді дії, вчинені з усвідомленням, що існує значна ймовірність серйозного та широкого чи довготривалого збитку навколишньому середовищу викликана такими діями. Зазначимо, що термін «екоцид» у широкому розумінні означає масове пошкодження та руйнування екосистем, що призводить до шкоди природі, яка є до серйозною, широко поширеною або довготривалою.

Злочин екоциду слід відрізнити від злочину біоциду. Біоцид визначається як навмисне і масове знищення людей та інших живих істот, живої природи, живих організмів, біосфери за допомогою зброї масового знищення з метою досягнення воєнної переваги над противником і перемоги у збройному конфлікті. На відміну від екоциду, вважають Я. М. Жукорська та Л.М Дранчук, він є спрямованим не проти навколишнього природного середовища, а безпосередньо проти людини та здійснюється за допомогою зброї масового знищення [15].

На нашу думку біоцид, як міжнародний злочин, повністю охоплюється ст. 8 Статуту МКС. Біоцид є воєнним злочином та являє собою умисне скоєння нападу, коли такий є причиною широкої, довгострокової та серйозної шкоди навколишньому природному середовищу, що є невідповідним конкретній очікуваній загальній воєнній перевазі. Предметом біоциду є життя та здоров'я людей, які страждають в результаті погіршення якості навколишнього природного середовища.

Злочин екоциду, як будь – який міжнародний злочин порушує інтереси всієї світової спільноти як єдиного цілого, загрожує миру і безпеці людства і шокує свідомість людства[16]. Безпосереднім об'єктом екоциду ми вважаємо міжнародну екологічну безпеку¹. Предметом злочину екоциду є навколишнє середовище. Пояснюючи це поняття, експертна група обмежується простим перерахуванням окремих природних об'єктів та надає пояснення, що навколишнє середовище –це Земля, її біосфера, кріосфера, літосфера, гідросфера та атмосфера, а також космічний простір. Таке визначення не можна вважати досконалим. Автори проекту визначення, підготовленого Незалежною групою експертів, опускають у своєму визначенні слово «природний»². І це невипадково. «Природне середовище» відрізняється від «навколишнього середовища. «Природним середовищем» визнається «система нерозривних взаємозв'язків між живими організмами та навколишнім неорганічним середовищем»[17].

На нашу думку поняття « навколишнє середовище» включає природні ресурси, як абіотичні, так і біотичні, такі як повітря, вода, ґрунт, фауна

¹ Доцільно погодитися з Ю.А. Красновою яка вбачає, що правовий зміст концепції міжнародної екологічної безпеки полягає в прийнятті суб'єктами міжнародного права обов'язку утримуватися від будь-яких видів діяльності, які можуть загрожувати природному балансу екологічних систем, живим і неживим елементам навколишнього середовища.

² Термін «природне середовище» використовується у міжнародно-правових актах, наприклад у Конвенції про заборону воєнного чи будь-якого іншого ворожого використання засобів впливу на природне середовище 1977 р.

та флора а також взаємодію між цими факторами та характерні естетичні аспекти ландшафту. Ми погоджуємося з пропозицією включити до цього поняття користування природою в силу її природної краси та пов'язаних із нею рекреаційних умов та можливостей, а також об'єкти природної спадщини[17]. На нашу думку, до предмету злочину екоциду слід також відносити предмети змішаного походження – створені, так би мовити, у співробітництві людини та природи – водосховища, канали, лісові насадження, пристосовані до потреб людини змінені ландшафти, ботанічні, дендрологічні, зоологічні парки. У сукупності все це складає систему навколишнього середовища³. Зазначимо що існує і широке визначення навколишнього середовища, яке застосовується у Конвенції про оцінку впливу на навколишнє середовище у транскордонному контексті. У ст. 1 Конвенції розшифровується визначення «вплив». Цей термін означає будь-які наслідки запланованої діяльності для навколишнього середовища, включаючи здоров'я і безпеку людей, флору, фауну, ґрунт, повітря, воду, клімат, ландшафт ; він охоплює також наслідки для культурної спадщини чи соціально- економічних умов, які є результатом зміни цих факторів. Виходячи з цього навколишнє о середовище охоплює історичні пам'ятки та інші матеріальні об'єкти, взаємозв'язок між цими факторами, культурну спадщину, безпеку та здоров'я людей.

Об'єктивною стороною злочину є вчинення свідомих незаконних або безглузких дій, що з високою ймовірністю призведуть до серйозного та широкого чи довготривалого збитку навколишньому середовищу.

«Безглуздий» означає безрозсудне нехтування шкодою, яка була б явно надмірною по відношенню до очікуваних вигод. Пропорційність є загальним принципом міжнародного права. Певні дії визнаються пропорційними і тільки в тому випадку, якщо вони є достатніми для досягнення мети, але не виходять за межі того, що є необхідним для досягнення останньої, або як слушно відмітив Т. Хартлі вибрані засоби, що забезпечують досягнення мети, і шкода для тих, чий інтереси порушуються, повинні бути пропорційними отриманому в публічних інтересах позитивному результату [18, 161].

Подібні критерії пропорційності зустрічаються у Римському статуті, зокрема у ст. 8(2)(b)(iv), в якій в якості воєнного злочину передбачено умисне вчинення нападу, коли відомо, що такий напад стане причиною значного, довгострокового та серйозного збитку навколишньому природному середовищу, який буде явно несумісний з конкретною безпосередньо очікуваною воєнною перевагою [2]. За аналогією, «безглуздий» означає нехтування шкодою, яка була б явно надмірною по відношенню до очікуваних соціальних та економічних вигод.

Щодо критерію «незаконні дії», експертна група підкреслює, що міжнародне екологічне право містить відносно небагато абсолютних заборон і залишає державам основну частину роботи з визначення злочинних діянь на національному рівні через національні закони. Низка держав кри-

³ Таке розуміння предмету охорони не суперечить екоцентричному підходу, адже людина постає об'єктом охорони як біологічний організм, як компонент екосистем, який потребує певних параметрів навколишнього природного середовища, які характеризуються як екологічно безпечні.

міналізувала злочин екоциду. Ми вважаємо доцільним (за аналогією зі ст. 441ККУ) вважати злочинним масове знищення рослинного або тваринного світу, отруєння атмосфери або водних ресурсів, а також вчинення інших дій, що можуть спричинити екологічну катастрофу ⁴[20].

Склад злочину екоциду є формальним. Злочин є закінченим з моменту створення небезпечної ситуації, а не досягнення результату. Це вчинення дій з усвідомленням значної ймовірності того, що вони здатні призвести до настання серйозної, широкомасштабної чи довготривалої шкоди.

З об'єктивної сторони злочин може проявитися у таких формах: масове пошкодження та руйнування екосистем шляхом масового знищення рослинного або тваринного світу або поширенням епізоотій та епіфітотій; забруднення або засмічення атмосфери, водних ресурсів, ґрунтів, невиконання вимог щодо охорони надр; вчинення інших дій, що можуть спричинити екологічну катастрофу. Щодо характеру екологічної шкоди, яка виступає ознакою екоциду, то експертна група не надає їй всеосяжної характеристики, зазначаючи що вона має бути серйозною, поширеною, довгостроковою.

«Серйозна» шкода означає серйозні несприятливі зміни, порушення або шкоду будь-якому елементу навколишнього середовища, включаючи серйозний вплив на життя людей або природні, культурні чи економічні ресурси; «Поширена» означає шкоду, яка поширюється за межі обмеженої географічної території, або є транскордонною, або повністю зачіпає екосистеми, або значну кількість людей; «Довгострокова» означає шкоду, яка є незворотною або не може бути відшкодована шляхом природного відновлення протягом розумного періоду часу. Ми наголошуємо на характеристиці наслідків як екологічної катастрофи, що означає особливо тяжкі наслідки, які повинні визначатися в кожному конкретному випадку з урахуванням певних критеріїв, наприклад незворотного характеру змін в екосистемах або значного періоду часу, необхідного для відновлення екологічних систем; значного розміру територій, що зачеплені або транскордонного характеру шкоди, тощо. Ці характеристики шкоди є оціночними, такими що не мають чітких ознак. Тому для правильної кваліфікації злочину екоциду необхідним є відображення в правозастосовних актах конкретних обставин об'єктивного характеру, які дають можливість їх правильного трактування.

Внесення змін до Римського статуту міжнародного кримінального суду не відбудеться швидко, оскільки потребує вагомого науково-теоретичного аналізу та обґрунтування. Крім того сама процедура внесення змін до статуту Міжнародного кримінального суду є досить складною та тривалою.

Визнання екоциду як явища та правової категорії відбулося внаслідок аналізу негативних екологічних наслідків військових дій у Південно-східній Азії. Каталізатором включення екоциду до юрисдикції МКС мають ста-

---

⁴ Екологічна катастрофа, як зазначено у Великій українській енциклопедії – негативна зміна екологічної рівноваги до стану зникнення умов існування живого організму, популяції, виду, біосфери. Здебільшого швидко, руйнівна, незворотна подія, пов'язана з нанесенням шкоди екосистемам і біологічному різноманіттю, що супроводжується загибеллю біоти (включно з людьми).

ти численні екологічні злочини Російської федерації скоєні в Україні, які у сукупності характеризуються як «екоцид». На кінець травня 2022 р. в Україні зафіксовано 254 випадків екоциду. Знищено 1500 екосистем. 30 відсотків заповідних територій – об'єктів всесвітньої природної спадщини опинилися під загрозою знищення. Це, зокрема – 14 Рамсарських об'єктів площею 397,7 тис. га, близько 200 територій Смарагдової мережі площею 2,9 млн га та біосферні заповідники [21]. Вплив на навколишнє середовище включає викид токсичних матеріалів у повітря, воду та ґрунт із зруйнованих будівель та систем санітарії, трубопроводів та пошкоджених промислових об'єктів, таких як місця зберігання палива та хімікатів. Росія атакує українські дамби гідроелектростанцій, дамби хвостосховищ токсичних відходів шахт і місця зберігання небезпечних відходів [22]. З метою фіксації та упорядкування інформації щодо нанесених навколишньому природному середовищу збитків внаслідок вторгнення Російської Федерації на територію України для відшкодування заподіяних збитків при Державній екологічній інспекції України 1 березня 2022 року створено та працює Оперативний штаб для формування єдиного реєстру збитків [23]. І хоча зараз не йдеться про відповідальність Російської федерації за екоцид, правоохоронні органи України мають робити все від них залежне для притягнення осіб безпосередньо винних у скоєнні злочину екоциду до кримінальної відповідальності за ст. 441 КК України. Це посилить позицію України у міжнародних судах, оскільки Російська федерація порушує численні міжнародні угоди щодо захисту довкілля, стороною яких виступає. Крім того, в березні 2022р. р. прокурор Міжнародного кримінального суду розпочав розслідування злочину геноциду, воєнних злочинів та злочинів проти людяності в Україні скоєних на будь-якій частині території України будь-якою особою з 21 листопада 2013 року [24]. Вбачається, що розслідування має охоплювати злочини проти навколишнього середовища в контексті воєнних злочинів.

Висновки. Серед знаних фахівців в галузі міжнародного права набуває підтримки визнання злочину екоциду найтяжчим міжнародним злочином що руйнує міжнародну екологічну безпеку та створює ризики для самого існування людства. Доповнення Римського статуту Міжнародного кримінального суду злочином екоциду знаходиться у руслі процесу всеосяжної екологізації міжнародного права відповідно принципу екоцентризму. З метою визначення правового механізму для цього фондом «Стоп екоцид» була створена незалежна експертна група з правового визначення екоциду, яка підготувала пропозиції щодо розширення юрисдикції Міжнародного кримінального суду. На нашу думку, пропозиція заслуговує підтримки, однак доробок експертної групи потребує вдосконалення. Так, на нашу думку, екоцид може здійснюватися не тільки умисно, але й необережно. Зміни потребують часу, однак завдяки зусиллям світової наукової та правничої спільноти рано чи пізно це відбудеться. Сприятимуть вирішенню питання численні злочини проти навколишнього середовища вчинені Російською федерацією в Україні, які містять ознаки екоциду. В'єтнамська війна, використання засобів впливу на навколишнє середовище та усвідомлення наслідків цього для екосистем призвели до введення у науковий

обіг терміну «екоцид» та спроб запровадження механізму захисту довкілля під час збройних конфліктів. Агресія Росії проти України та її наслідки для екосистем стане тією подією яка призведе до суттєвих якісних змін всього міжнародного права. Ми маємо на увазі не тільки внесення положень щодо злочину екоциду до Римського Статуту Міжнародного кримінального суду, але і проникнення принципу екоцентризму у систему міжнародного права.

Література

1. Martin J. The Meaning of the 21st Century. <http://www.elon.edu/docs/e> (дата звернення: 04.06.2022).
2. Римський статут Міжнародного кримінального Суду URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995> (дата звернення: 04.06.2022).
3. Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I), від 08.06. 1977. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_199 (Дата звернення 01. 06.22)
4. Буткевич О.В. Сучасне міжнародне право: продовження “холодної війни” чи початок нової епохи? Сучасні проблеми міжнародного права. Liber Amicorum до 60-річчя проф. М.В. Буromенського : моногр. / авт.кол.; за ред. В.М. Репецького та В.В. Гутника. Львів; Одеса : Фенікс, 2017. 564 с. С.41-67.
5. Ecocide law URL: <https://ecocidelaw.com/history/> (дата звернення: 01.06.2022).
6. Falk R. Environmental Warfare and Ecocide – Facts, Appraisal, and Proposals First Published March 1, 1973 URL: <https://doi.org/10.1177/096701067300400105> (дата звернення: 01.06.2022).
7. Rybacki Josef. The Definition of ‘Ecocide’ URL: <https://www.wilmerhale.com/en/insights/> (дата звернення: 04.06.2022).
8. Сурілова О.О. Абдулшукур Араш Право на безпечне та здорове довкілля: проблеми реалізації під час збройних конфліктів Human rights as a base for the implementation of European legal values in Ukraine and the Republic of Poland in the context of civil society development Collective monograph Lublin: Izdevniciba “Baltija Publishing 2019. 356 p. С. 310-331.
9. Stone, Christopher D. Should Trees Have Standing? Law, Morality, and the Environment. Oxford: Oxford University Press, 2010. URL: <https://iseethics.files.wordpress.com/2013/02/> (дата звернення: 01.06.2022).
10. Сурілова О.О. Міжнародно -правові принципи та принципи міжнародного екологічного права: екоцентричний та антропоцентричний підходи до їх розуміння. Юридичний науковий електронний журнал. 2021. № 3. С.386-388. URL: <http://lsej.org.ua/> (дата звернення: 04.06.2022).
11. Katie Surma Damage an International Crime Takes Center Stage at The Hague URL: <https://insideclimatenews.org/news/07122021/ecocide-the-hauge/> (дата звернення: 01.06.2022).
12. Ecocide law. URL: <https://ecocidelaw.com/legal-definition-and-commentary-2021> (дата звернення: 01.06.2022).
13. STOP ECOCIDE FOUNDATION Independent Expert Panel for the Legal Definition of Ecocide URL: <https://static1.squarespace.com/static/5ca2608> (дата звернення: 01.06.2022).
14. Жукорська Я. М. Дранчук Л.М. Міжнародні злочини: правова природа та проблеми класифікації. Право і суспільство. 2016. № 3(2). С. 149-154. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pis_2016_3\(2\)_C_153](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pis_2016_3(2)_C_153). (дата звернення: 04.06.2022).
15. Cherif V.M. International Crimes: Jus cogens and obligation Erga Omnes. URL: <http://www.oxfordjournals.org/doi/pdf/10.1093/ajil/56.1.1> (дата звернення: 04.06.2022).
16. Краснова Ю.А. Особливості міжнародно-правового розвитку права екологічної безпеки. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2017. Серія ПРАВО. Випуск 45. Том 1. С. 143-147. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib> (дата звернення: 04.06.2022).
17. United Nations A/CN.4/674 General Assembly Preliminary report on the protection of the environment in relation to armed conflicts URL: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC> (дата звернення: 01.06.2022).
18. Hartley Trevor The Foundations of European Union Law. Oxford University Press; 8th edition, 2014. 576p

19. Кримінальний кодекс України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 01.06.2022).

20. Білецький В. С. Зав'ялова Л. В. Екологічна катастрофа. Велика українська енциклопедія. URL: <https://vue.gov.ua> (дата звернення: 04.06.2022).

21. Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України URL: <https://mepg.gov.ua/news/39238.html>

22. Surma Katie Activists Deplore the Human Toll and Environmental Devastation from Russia's Unprovoked War of Aggression in Ukraine URL: <https://insideclimatenews.org/news> (дата звернення: 04.06.2022).

23. Наказ № 73 від 01.03.2022 р. «Про створення оперативного штабу для фіксації, упорядкування інформації та формування єдиного реєстру збитків заподіяних довкіллю внаслідок вторгнення Російської Федерації на територію України» Офіційний веб-портал Державної екологічної інспекції України URL: <https://www.dei.gov.ua/> (дата звернення: 04.06.2022).

24. International Criminal Court. Ukraine Situation in Ukraine ICC-01/22. <https://www.icc-cpi.int/Ukraine> (дата звернення: 04.06.2022).

Анотація

Сурілова О. О. Міжнародна відповідальність за злочин екоциду. – Стаття.

Одним з елементів створення дієвого міжнародно-правового механізму охорони навколишнього середовища є посилення відповідальності за діяльність, яка негативно впливає на стан довкілля. Стаття присвячена дослідженню екоциду, як міжнародного злочину. Метою статті є дослідження генези цієї категорії, ознак та місця екоциду в системі міжнародних злочинів. З'ясовано, що термін «екоцид» був введений у науковий обіг в результаті усвідомлення наслідків В'єтнамської війни 1964-1975 р.р., а сприятимуть включенню екоциду до юрисдикції МКС численні екологічні злочини Російської федерації під час збройного конфлікту в Україні, які у сукупності характеризуються як «екоцид». Йдеться не просто про доповнення Римського статуту Міжнародного кримінального суду новим міжнародним злочином екоциду, а про зміну підходів до міжнародного права та надання йому екоцентричної спрямованості. У статті характеризується склад злочину екоциду, його співвідношення зі злочином біоциду. Було зроблено висновок, що злочин біоциду є воєнним злочином та підпадає під юрисдикцію МКС, в той час як злочин екоциду є самостійним міжнародним злочином, який може бути скоєним не тільки під час збройного конфлікту, але і в мирний час. У статті проаналізований доробок незалежної експертної групи з правового визначення екоциду фонду «Стоп екоцид». Наголошується на тому, що діяльність НЕГ створила підґрунтя визнання екоциду в якості п'ятого міжнародного злочину та сформульовані пропозиції щодо вдосконалення цього поняття. Визнання міжнародного злочину екоциду є необхідним елементом забезпечення міжнародної екологічної безпеки.

Ключові слова: екоцид; Міжнародний кримінальний суд; навколишнє середовище; екологічна шкода; екосистема.

Summary

Surilova O. O. International responsibility for the crime of ecocide. – Article.

One aspect of developing an effective international legal mechanism for environmental protection is increasing accountability for activities that harm the environment. The article investigates ecocide as an international crime. The purpose of this article is to investigate the origins of this category, as well as the signs and place of ecocide in the international criminal system. It was discovered that the term “ecocide” was introduced into scientific circulation as a result of awareness of the consequences of the Vietnam War of 1964-1975, and this will contribute to the inclusion of the ecocide in the jurisdiction of the ICC numerous environmental crimes committed by the Russian Federation during the armed conflict in Ukraine. collectively referred to as “ecocide” It is not simply a matter of adding a new international crime of ecocide to the Rome Statute of the International Criminal Court, but of changing approaches to international law and giving it an ecocentric focus. The article describes the components of the crime of ecocide and its relationship to the crime of biocide. It was determined that biocide is a war crime and is subject to the jurisdiction of the ICC, whereas ecocide is an independent international crime that can be committed not only during armed conflict but also during peacetime. The article examines the work of the Stop Ecocide Foundation's independent expert group on the

legal definition of ecocide. It is emphasized that the NEG's activities laid the groundwork for the recognition of ecocide as the fifth international crime and developed proposals to improve this concept. Recognizing ecocide is a necessary component of ensuring international environmental security.

Key words: ecocide; International Criminal Court; environment; environmental damage; ecosystem.